

Hoge werktevredenheid geen garantie voor doorwerken tot pensioen

Meeste werknemers tevreden met het werk

- Acht op de tien werknemers (zeer) tevreden met hun werk
- Vrouwen vaker tevreden dan mannen

Werknemers met goede arbeidsomstandigheden vaker tevreden

- Hoe lager de fysieke belasting, hoe groter de werktevredenheid
- Met lastige collega's veel minder vaak tevreden

Vier op de tien werknemers willen doorwerken tot 65 jaar

- Percentage werknemers dat door wil werken in vier jaar verdubbeld
- Tevreden werknemers willen iets vaker doorwerken

Zwaar werk en niet tevreden

- Werknemers die zwaar werk doen willen minder vaak doorwerken
- Gezondheidszorg: zware omstandigheden, toch tevreden

Werknemers die fysiek en emotioneel zwaar werk doen, zijn vaak minder tevreden met het werk dan werknemers die hun werk gemakkelijk aankunnen. Een hoge mate van werktevredenheid is echter geen garantie dat werknemers ook meer bereid zijn om door te werken tot hun pensioenleeftijd.

Die bereidheid is de laatste jaren enorm toegenomen: in 2009 zijn tweemaal zoveel werknemers bereid om door te werken tot 65 jaar als in 2005.

1. Meeste werknemers tevreden met het werk

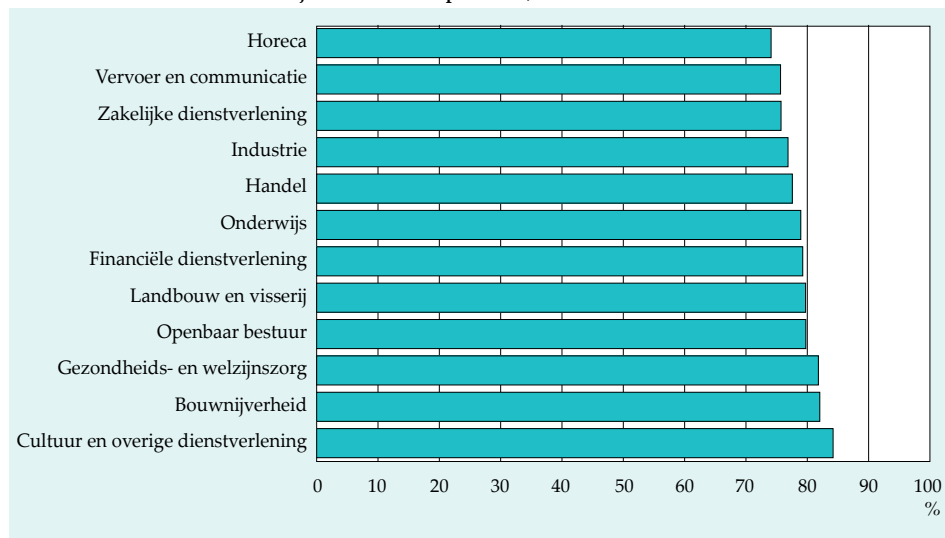
- Acht op de tien werknemers (zeer) tevreden met hun werk
- Vrouwen vaker tevreden dan mannen

De meeste werknemers zijn positief over hun werk. In 2009 zijn bijna acht op de tien werknemers tevreden of zeer tevreden met hun werk. Daarentegen is 7 procent van de werknemers ontevreden of zeer ontevreden en 15 procent is niet tevreden, maar ook niet ontevreden.

Vrouwen zijn vaker tevreden met hun werk dan mannen. Er is geen verband tussen leeftijd en tevredenheid: ouderen zijn even vaak tevreden met hun werk als jongeren. Het opleidingsniveau doet er wel toe: hoogopgeleiden zijn vaker tevreden dan laagopgeleiden.

De werktevredenheid varieert per bedrijfssector. In de sector cultuur en overige dienstverlening, de bouwnijverheid en de gezondheids- en welzijnszorg is meer dan 80 procent van de werknemers (zeer) tevreden met hun werk. Werknemers in de horeca, de sector vervoer en communicatie en de zakelijke dienstverlening zijn het minst vaak tevreden. In deze sectoren is ongeveer driekwart van de werknemers (zeer) tevreden. Voor verschillen in de verdeling van geslacht, leeftijdsopbouw en opleidingsniveau tussen de sectoren is gecorrigeerd.

Werknemers die (zeer) tevreden zijn met hun werk per sector, 2009

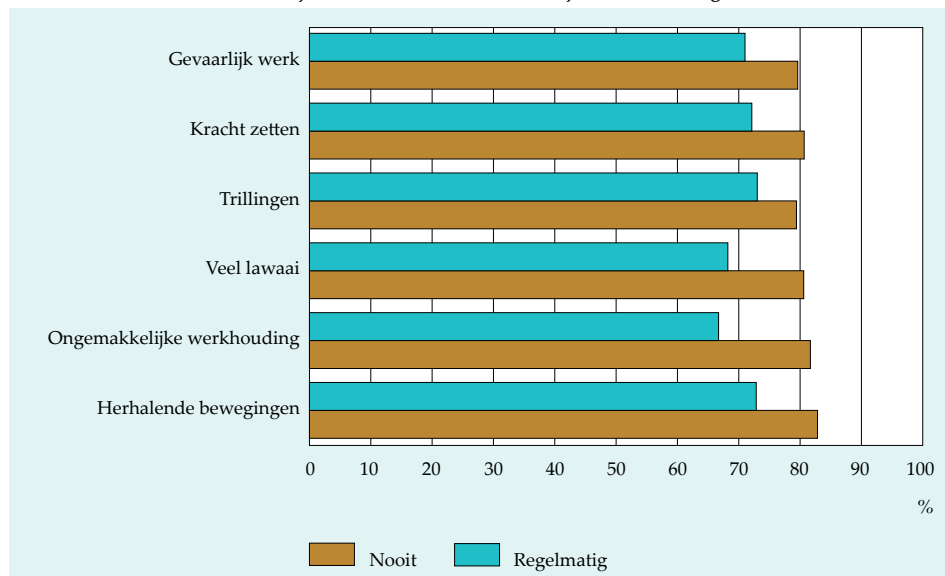

2. Werknemers met goede arbeidsomstandigheden vaker tevreden

- Hoe lager de fysieke belasting, hoe groter de werktevredenheid
- Met lastige collega's veel minder vaak tevreden

Werknemers die regelmatig gevaarlijk werk doen, veel kracht moeten gebruiken en regelmatig gebruik maken van trillende gereedschappen, apparaten of voertuigen, zijn minder tevreden dan werknemers die daar nooit mee te maken hebben. Ook mensen die werken in een lawaaiige omgeving, die in een ongemakkelijke houding werken en regelmatig herhalende bewegingen moeten maken, zijn minder tevreden dan werknemers die daar nooit mee te maken hebben.

Werknemers die (zeer) tevreden zijn met hun werk naar lichamelijke werkbelasting, 2009

Bron: NEA 2009.

Werknemers die ongewenst gedrag van leidinggevenden of collega's meemaken, zoals intimidatie, lichamelijk geweld, pesten of ongewenste seksuele aandacht, zijn veel minder vaak tevreden met hun werk dan mensen die daar geen last van hebben. Het verband tussen tevredenheid en ongewenst gedrag door klanten, patiënten, leerlingen of passagiers is vergelijkbaar, maar minder sterk.

Werknemers die zelfstandig hun werk kunnen organiseren, zelf beslissen hoe ze hun werk uitvoeren, in welke volgorde zij hun werkzaamheden uitvoeren en in welk tempo, zijn vaker tevreden met hun werk dan werknemers die hun werkzaamheden niet zelf kunnen bepalen. Ook werknemers die gevarieerd werk hebben zijn vaker tevreden dan werknemers die geen afwisselend werk hebben. Ten slotte zijn ook werknemers die vaak onder hoge werkdruk moeten werken, of emotioneel zwaar werk hebben minder vaak tevreden dan werknemers die daar niet mee te maken hebben.

Van werk dat intensief nadenken, veel concentratie en/of aandacht vergt, is geen relatie vastgesteld met werktevredenheid. Werknemers die geconcentreerd hun werk doen zijn vrijwel even tevreden als werknemers met minder veeleisend werk.

Werknemers die (zeer) tevreden zijn met hun werk naar psychosociale werkbelasting, 2009

Bron: NEA 2009.

3. Vier op de tien werknemers willen doorwerken tot 65 jaar

- Percentage werknemers dat door wil werken in vier jaar verdubbeld
- Tevreden werknemers willen iets vaker doorwerken

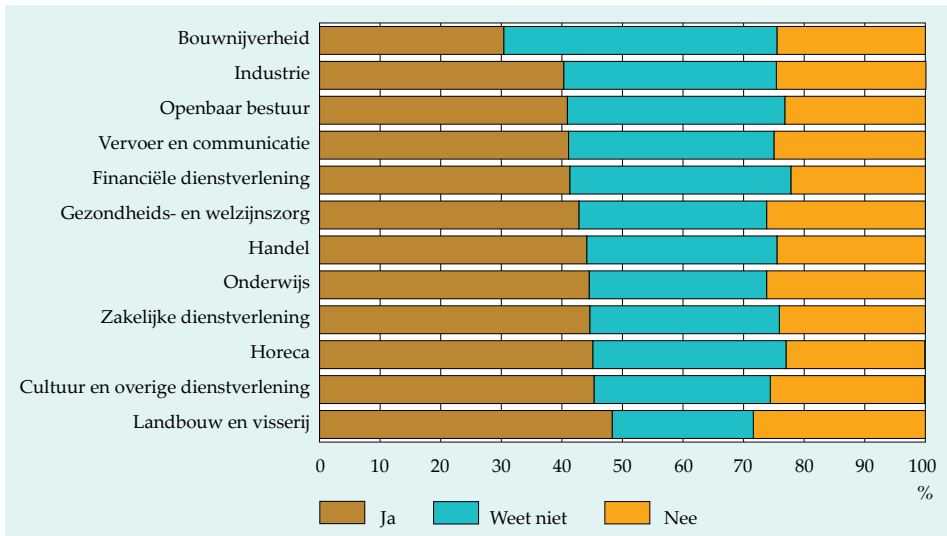
In 2009 geeft 42 procent van de werknemers aan dat ze tot hun 65ste door willen werken. In 2005 was nog maar 21 procent van de werknemers hiertoe bereid (Persbericht TNO/CBS, 6 mei 2010).

Mannen en vrouwen zijn ongeveer even vaak bereid om tot 65 jaar door te werken. Vrouwen geven wel vaker aan dat ze het nog niet weten. Zoals verwacht, weten jongeren vaak nog niet of ze tot de huidige pensioengerechtigde leeftijd willen blijven doorwerken. Ouderen geven juist vaker dan jongeren aan dat ze niet tot hun 65ste willen doorwerken.

Werknemers in de landbouw en visserij willen het vaakst doorwerken. Bijna de helft van hen geeft aan daartoe bereid te zijn. Overigens is het percentage werknemers dat niet wil doorwerken ook het hoogst in de landbouw en is het aandeel werknemers dat niet weet of ze willen doorwerken er het laagst.

Van de werknemers in de bouw wil slechts 30 procent tot 65 jaar aan de slag blijven. Dit percentage is veel lager dan in alle andere bedrijfssectoren. Mogelijk komt dit doordat werknemers in de bouw al op jonge leeftijd beginnen met werken, waardoor ze op jongere leeftijd dan andere werknemers de grens van veertig dienstjaren bereiken. Omdat relatief veel werknemers in de bouw fulltime werken, speelt de zware lichamelijke belas-

Werknemers die willen doorwerken tot 65 jaar per sector, 2009

Bron: NEA 2009.

ting gecombineerd met een relatief beperkte 'hersteltijd' (door verlof of parttime werk) ongetwijfeld ook een rol. Werknemers in de bouw geven vaker dan andere werknemers aan dat ze niet in staat zijn om tot hun 65ste door te werken en dat lichter werk ertoe zou kunnen bijdragen het werk langer voort te zetten (Koppes et al, 2010).

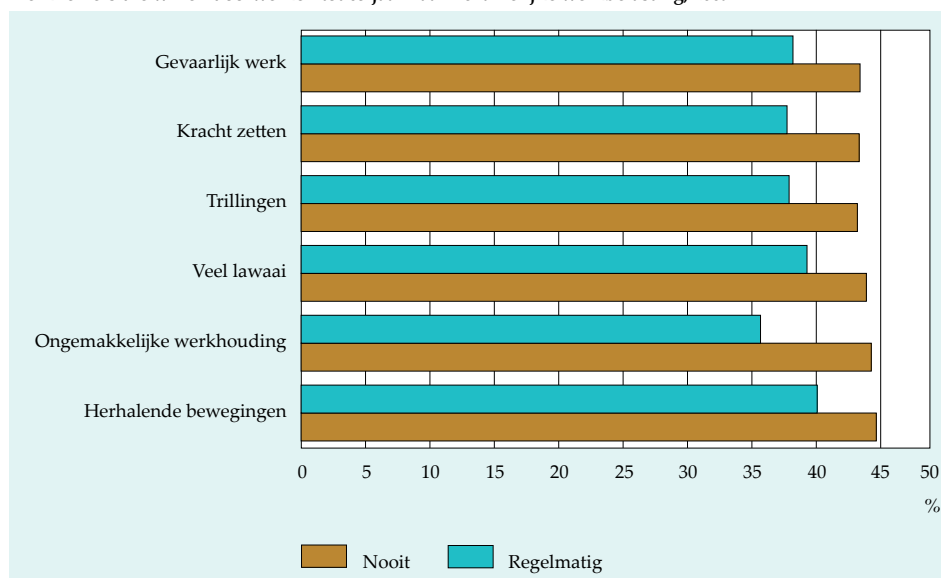
Het verband tussen werktevredenheid en de bereidheid om langer door te werken is zwak. Werknemers, die (zeer) tevreden zijn met hun werk willen iets vaker doorwerken en zeggen vaker dat ze het nog niet weten dan werknemers die (zeer) ontevreden zijn. Werknemers die niet tevreden zijn, maar ook niet ontevreden zijn, willen overigens het minst vaak doorwerken.

4. Zwaar werk en niet tevreden

- Werknemers die zwaar werk doen willen minder vaak doorwerken
- Gezondheidszorg: zware omstandigheden, toch tevreden

Er is een verband tussen de bereidheid om door te werken tot 65 jaar en zware arbeidsomstandigheden: werknemers die lichamelijk zwaar werk doen willen minder vaak doorwerken dan werknemers die niet zwaar worden belast. Vooral werknemers die regelmatig in een ongemakkelijke houding werken zijn niet vaak bereid om tot 65 jaar door te werken. Ook voor de andere aspecten van lichamelijke werkbelasting geldt dat werknemers

Werknemers die willen doorwerken tot 65 jaar naar lichamelijke werkbelasting, 2009

Bron: NEA 2009.

die zwaar belast worden niet vaak willen doorwerken. Mogelijk speelt ook hier het feit dat mensen met zwaar lichamelijk werk vaak op jongere leeftijd beginnen met werken een rol.

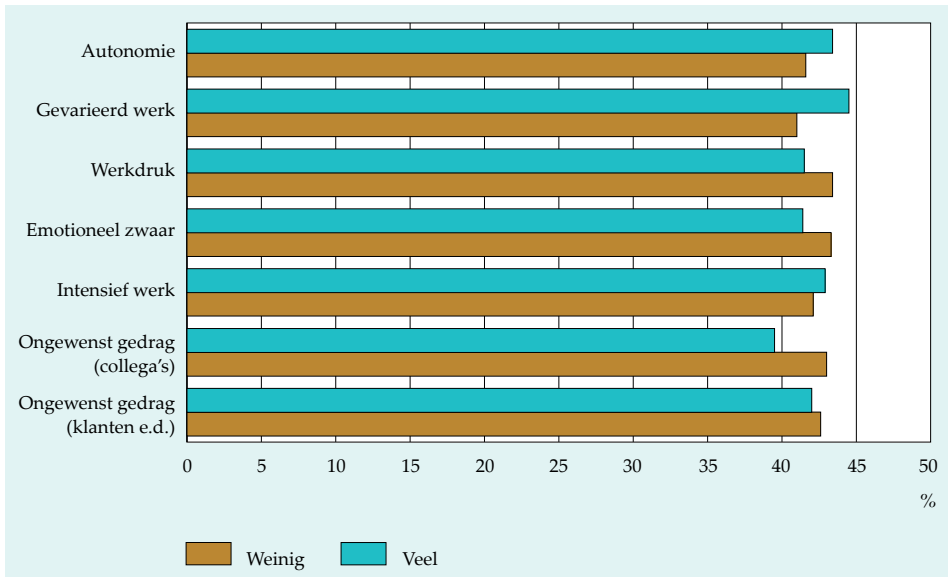
Het verband tussen zware psychosociale arbeidsomstandigheden en de bereidheid om door te werken is minder sterk. Werknemers met gevarieerd werk willen vaker doorwerken dan werknemers met eentonig werk. De bereidheid om al dan niet door te werken hangt ook samen met ongewenst gedrag van leidinggevenden of collega's. Mensen die hiermee te maken hebben willen minder vaak doorwerken dan mensen die daar geen last van hebben. Verder zijn werknemers met een hoge werkdruk minder vaak bereid door te werken dan werknemers die geen hoge werkdruk hebben. Ook werknemers die emotioneel zwaar werk hebben willen minder vaak doorwerken.

Een lage autonomie, werk dat intensief is en veel aandacht vereist en ongewenst gedrag van klanten, patiënten en leerlingen blijken niet samen te hangen met de bereidheid om door te werken.

Zwaar werk en toch tevreden

Het komt voor: zwaar werk doen en toch tevreden zijn met het werk. Werknemers in de landbouw en visserij zijn het, terwijl zij de lichamelijke werkbelasting erg hoog vinden. Zij scoren op alle lichamelijke aspecten slecht. De psychosociale arbeidsomstandigheden zijn daarentegen relatief goed: ze hebben geen last van een hoge werkdruk, het werk is niet emotioneel zwaar en het vergt geen intensief nadenken. Ze hebben ook niet vaak te maken met ongewenst gedrag van collega's en klanten. Het werk kent echter weinig variatie. Ondanks de zware lichamelijke belasting willen zij het vaakst doorwerken tot 65 jaar.

Werknemers die willen doorwerken tot 65 jaar naar psychosociale werkbelasting, 2009

Bron: NEA 2009.

Relatief hoog is die bereidheid ook onder werknemers in de horeca. Zij zijn het minst tevreden met hun werk, maar scoren gunstig op de lichamelijke belastingsfactoren: het werk in de horeca is niet gevaarlijk en er wordt nauwelijks gewerkt met apparaten of voertuigen die trillen of schudden. Positief is ook dat zij het werk emotioneel niet veeleisend vinden.

In de bouw zijn er maar weinigen die tot 65 jaar willen doorwerken. Zij doen fysiek zwaar werk. Positief is dat zij het werk niet emotioneel zwaar vinden en dat ze niet vaak te maken hebben met ongewenst gedrag van collega's en klanten. Opvallend is dat veel werknemers in de bouw tevreden zijn met hun werk. Toch willen juist weinigen tot hun 65ste doorwerken.

De arbeidsomstandigheden van werknemers in de industrie zijn niet uitgesproken gunstig, maar ook niet ongunstig. Ze werken wel relatief vaak in een lawaaige omgeving en hebben vaak te maken met ongewenst gedrag van collega's. Aan de andere kant hebben ze juist niet vaak last van vervelende klanten, en is de werkdruk niet hoog. Op de werknemers in de bouw na, willen werknemers in de industrie het minst vaak doorwerken tot hun 65ste.

Veel werknemers in de gezondheids- en welzijnszorg zijn negatief over hun arbeidsomstandigheden. Zij moeten vaak kracht gebruiken en in een ongemakkelijke houding werken, hebben een lage autonomie en een hoge werkdruk. Het werk is relatief vaak emo-

tioneel zwaar en intensief. Ook hebben werknemers in deze sector vaker dan gemiddeld last van ongewenst gedrag door patiënten, klanten e.d. Ook uit ander onderzoek blijkt dat verzorgende beroepen lichamelijk en psychosociaal zwaar belastend zijn (Kösters, 2008). Positief is dat het werk gevarieerd is, dat werknemers niet vaak dezelfde bewegingen achter elkaar hoeven te maken en dat ze weinig last hebben van lawaai. Ondanks de zware omstandigheden zijn werknemers in deze sector bovengemiddeld tevreden met hun werk. Onderzoek onder verpleegkundigen en verzorgenden laat zien dat verreweg de meeste van hen met plezier naar hun werk gaan en trots zijn om in de zorg te werken (De Veer, Verkaik en Francke, 2010).

Meer dan arbeidsomstandigheden

Duidelijk mag zijn dat werktevredenheid en de wil om door te werken door meer factoren worden bepaald dan arbeidsomstandigheden alleen. Werktevredenheid hangt bijvoorbeeld samen met het salaris, het maatschappelijk belang van bepaald werk, de status die het doen van bepaald werk geeft. De wil om door te werken hangt zo mogelijk van nog veel meer factoren af, zoals iemands gezondheid, de financiële situatie, de gezinssituatie en specifieke CAO-afspraken (Ybema, Geuskens en Oude Hengel, 2009).

In de analyse van het verband tussen werkbelasting enerzijds en tevredenheid of willen doorwerken anderzijds speelt ook het *healthy worker* effect een rol: werknemers, die zwaar werk verrichten, zijn relatief fit en gezond. Wellicht zijn ze daardoor ook vaker tevreden met hun werk en vaker bereid om door te werken dan werknemers die minder zwaar worden belast.

Toelichting

De cijfers voor dit hoofdstuk komen uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA), een enquête onder werknemers tussen 15 en 65 jaar in Nederland. De NEA wordt vanaf 2005 jaarlijks uitgevoerd door TNO en het CBS. In 2009 was de respons 32 procent, resulterend in 22 768 respondenten die de vragenlijst op papier of via internet hebben ingevuld. De cijfers zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, herkomst, opleidingsniveau, bedrijfstak, regio en stedelijkheid.

Zoals ieder onderzoek dat gebaseerd is op een steekproef hebben de uitkomsten van de NEA een onnauwkeurigheidsmarge. Meer informatie over de opzet van het onderzoek en de vragenlijst is te vinden in Koppes, de Vroome, Mol, Janssen en Van den Bossche (2010) en op de website van TNO(www.tno.nl/nea).

Omdat de bedrijfssectoren verschillen naar geslacht, leeftijdsopbouw en opleidingsniveau, is hiervoor bij de analyse gecorrigeerd. Alle analyses zijn uitgevoerd met behulp van Multiple Classification Analysis.

Referenties

Koppes, L., E. de Vroome, M. Mol, B. Janssen, S. van den Bossche, 2010. Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2009. Methodologie en globale resultaten. Hoofddorp.

Kösters, L., 2008, Verzorgende beroepen psychisch en fysiek zwaar belastend. In: Sociaal-economische trends nr. 4, p. 27–31.

Persbericht TNO/CBS, Steeds meer werknemers willen doorwerken tot 65 jaar. Hoofddorp/Den Haag, 6 mei 2010.

Veer, A.J.E. de, R. Verkaik, A.L. Francke, 2010, Verpleegkundigen en verzorgenden met plezier naar het werk. In: Tijdschrift voor Verpleegkundigen nr. 5, p. 28–31.

Ybema, J.F., G. Geuskens, K. Oude Hengel, 2009, Oudere werknemers en langer doorwerken: secundaire analyses van de NEA, het NEA-cohortonderzoek en de WEA. Hoofddorp.

Kerncijfers: Tevredenheid met het werk en de bereidheid om door te werken tot 65 jaar naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en bedrijfssector, 2009¹⁾

	Tevredenheid met werk			Doorwerken tot 65 jaar		
	(zeer) tevreden	neutraal	(zeer) ontevreden	ja	weet niet	nee
Geslacht						
Man	77,7	15,5	6,7	44,7	35,7	19,7
Vrouw	79,3	14,5	6,2	39,8	29,6	30,5
Leeftijd						
15 tot 25 jaar	79,6	13,2	7,2	45,2	24,1	30,7
25 tot 35 jaar	76,9	15,7	7,5	40,7	29,4	30,0
35 tot 45 jaar	78,3	15,0	6,7	43,8	30,6	25,6
45 tot 55 jaar	79,2	15,1	5,7	42,0	37,8	20,2
55 tot 65 jaar	78,6	16,1	5,3	40,6	42,0	17,3
Opleidingsniveau						
Laag	76,3	16,6	7,0	40,4	31,7	27,9
Middelbaar	78,0	15,6	6,4	40,6	34,2	25,2
Hoog	81,1	12,9	6,0	46,9	31,9	21,2
Bedrijfssector						
Landbouw en visserij	79,7	15,8	4,4	48,3	23,3	28,4
Industrie	76,9	16,8	6,3	40,3	35,1	24,7
Bouwnijverheid	82,0	13,3	4,7	30,4	45,1	24,5
Handel	77,6	15,9	6,5	44,1	31,4	24,5
Horeca	74,1	17,4	8,5	45,1	31,9	22,9
Vervoer en communicatie	75,6	17,7	6,6	41,1	33,9	25,0
Financiële dienstverlening	79,3	14,4	6,3	41,3	36,5	22,2
Zakelijke dienstverlening	75,7	15,9	8,3	44,6	31,3	24,1
Openbaar bestuur	79,8	14,7	5,5	40,9	35,9	23,2
Onderwijs	78,9	13,5	7,6	44,5	29,3	26,2
Gezondheids- en welzijnszorg	81,8	12,9	5,3	42,8	31,0	26,2
Cultuur en overige dienstverlening	84,2	11,2	4,6	45,3	29,1	25,5

¹⁾ De gegevens zijn gecorrigeerd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau van de respondenten en wijken af van de cijfers die zijn gepubliceerd in de NEA 2009.